

Joaquim Puigvert, el fotògraf de Vilobí

Text: Xevi Planas

A Vilobí, Joaquim Puigvert és el farmacèutic. Fora del poble, en canvi, és conegut com a autor d'interessants reportatges cinematogràfics sobre oficis que avui ja han desaparegut. Les generacions del futur només sabran del rajoler i l'esclopeter per les imatges que un bon dia els va voler llegar aquest fotògraf, que va iniciar-se en les arts visuals amb una cambra del cartellista Josep Renau i una altra que li van portar els Reis quan només tenia sis anys.

Fotos: Josep Maria Oliveras

l vostre pare era el farmacèutic de Vilobí i vós vaau seguir la tradició familiar fent-vos càrrec de la farmàcia. Fins a quin punt us va marcar, en la vostra infantesa, l'ambient familiar?

– Sempre havia vist el pare com preparava pomades i potingues a casa. Potser per això ja portava bastant a dins l'ofici de farmacèutic i vaig ajudar el pare a la farmàcia des de ben petit. Després d'acabar el batxillerat, doncs, vaig fer la carrera de Farmàcia i, en dos estius, també em vaig treure els estudis de Magisteri. El meu pare

era farmacèutic, però tenia, a més, els estudis de mestre, perquè el seu pare n'era. Els avis, tant els paterns com els materns, eren mestres; i els besavis, també. A la família de la mare, eren nou germans. D'aquests nou, vuit eren mestres... Hi havia, doncs, una forta tradició de mestres, a casa.

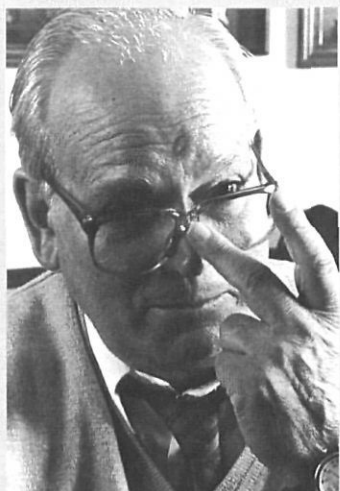
– L'afició a la fotografia també us va venir per tradició familiar?

– Suposo que em devia venir perquè el meu pare era aficionat a la fotografia. La imatge que tinc del meu pare de quan jo era petit és a la farmàcia i revelant fotos amb aquella típica llum vermella, perquè llavors ell, que feia fotografies amb relleu, treballava amb pel·lícules ortocromàtiques.

– Quan vaau tenir la vostra primera cambra de fotos?

– Me la van portar els Reis als meus sis anys. A part de tenir aquesta cambra, el meu pare em deixava la seva i vaig tirar algunes plaques amb una altra, de nou per dotze, que va quedar a casa al final de la guerra. A casa, hi havia un sergent d'un destacament d'aviació instal·lat a Vilobí. Era germà del cartellista Josep Renau, que va ser director general de Belles Arts durant la República.

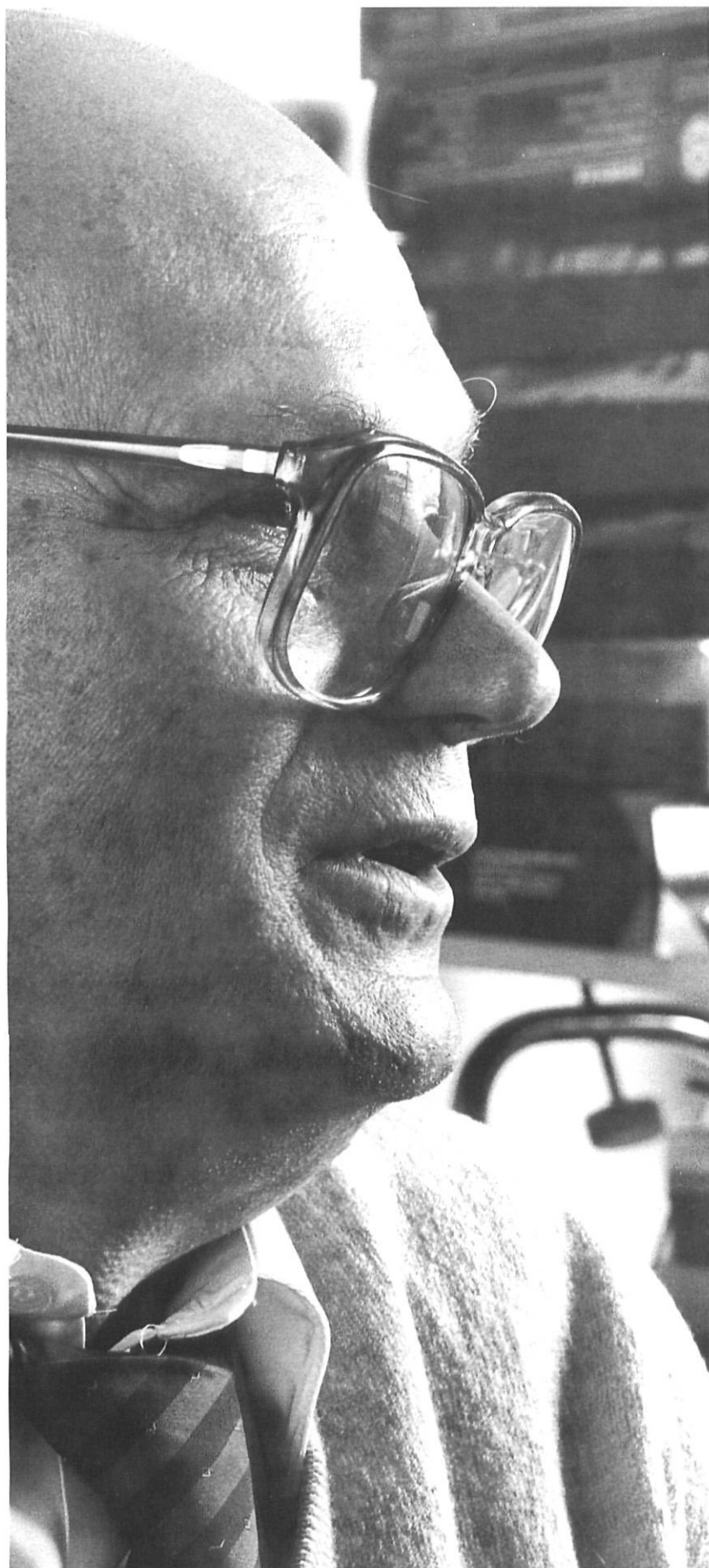

Joaquim Puigvert i Pastells va néixer a Vilobí d'Onyar (la Selva) el 23 d'abril de 1928. Va acabar els estudis de Farmàcia i Magisteri. És, des de la seva adolescència, el farmacèutic de Vilobí. Ha compaginat el seu treball i la dedicació a la família amb les seves tres grans aficions: la fotografia, el cinema i la pesca. «Sóc un pescador de poca volada, de bagres i anguilles. Quan tancava la farmàcia, havia de deixar un rètol avisant que si em necessitaven em podien trobar sota el pont, pescant», explica.

És autor d'unes 18.000 fotografies –només de Portugal, en té unes 800–, de temàtica molt diversa, que ha mostrat en nombroses exposicions des que el 1954 va participar en el Saló Internacional de Fotografia de Girona. Ha col·laborat en diverses revistes.

En cinema, ha realitzat una trentena llarga de pel·lícules de diferents metratges, generalment de caràcters antropològic, documental, experimental i familiar. Durant les dècades dels 50 i el 60, n'havia presentat algunes en festivals, sessions del Centre Excursionista de Catalunya i de diverses agrupacions fotogràfiques, i d'altres certàmens, on havia coincidit amb cineastes com Antoni Varés i Tomàs Mallol, que alguna vegada ha confessat que va començar a rodar pel·lícules estimulat pels reportatges de Joaquim Puigvert sobre oficis perduts.

Al final de la guerra, quan es va produir l'èxode cap a França, moltes vegades arribava aquí un camió que descarregava al pati de casa material del ministeri que llavors un altre camió venia a carregar per endur-se'l cap a França. Això va provocar que quedés aquí força material de Josep Renau: una ampliadora, molts negatius, una cambra de nou per dotze, de plaques... Aquesta és la cambra que jo vaig fer servir algunes vegades per tirar plaques. Després, quan tot es va calmar, aquest material el vam tornar als parents de Josep Renau, a València. En agraïment, van tenir el detall d'enviar-nos una caixa immensa plena de melons i d'enciams.

– *Vau continuar tenint contacte amb la família Renau?*

– Pràcticament no. El contacte dels de casa amb ells es va produir sobretot durant aquest temps, tot i que després ens van escriure des de França dient que marxaven cap a Mèxic. És curiós, però, constatar que, com que Josep Renau va ser qui va encarregar el «Gernika» a Picasso –a París, el 1937–, el famós rebut de l'encàrrec, que mai no s'ha trobat, potser va ser cremat aquí, al pati de casa, perquè el meu pare va cremar tot el que va quedar aquí després de l'últim viatge del camió que s'emportava cap a França el material del ministeri que havien anat deixant al pati de casa. Era perillós conservar el material republicà a casa, perquè estàvem exposats a una inspecció. O sigui, que no seria d'estranyar que el rebut de l'encàrrec del «Gernika» s'hagués cremat aquí...

– *Tomant a la vostra passió per la fotografia, quantes fotos deveu haver tirat, al llarg de la vostra vida?*

– Amb els aiguats del 1962, se'm van fer malbé uns quatre mil o cinc mil negatius. Des de llavors, dec haver tirat unes catorze mil fotografies.

– *Què us ha atret més, el blanc-i-negre o el color?*

– El blanc-i-negre. En color, he tirat més aviat les fotografies de viatges, en diapositiva, i les de records familiars, en negatiu.

– *De tota manera, el vostre interès per la fotografia ha anat més enllà de la voluntat d'aprofitar aquest mitjà per a un ús domèstic...*

– Des de bon començament, vaig buscar en la fotografia una aplicació que

entrés en el camp de l'antropologia. Em vaig posar a tirar fotografies dels oficis que es perdien quan vaig veure que es deixaven de practicar. Quan jo era petit, en sortir del col·legi, veia com treballaven tres o quatre esclopeters. El 1954, en canvi, ja només en quedava un i dos anys després ja va abandonar aquest ofici. Conscient que aquest món dels esclopeters s'acabava, vaig intentar donar-ne una visió amb fotografies. Però em va semblar que amb fotografies tampoc no podria reflectir tot el procés d'aquest ofici. Llavors em vaig posar a fer cinema, perquè veia que a través de les imatges de la pantalla sí que era possible seguir tot el procés. El primer que vaig fer en cinema, el 1953, va ser *Vilobí, un poble que treballa*, una pel·lícula sobre el

“

Potser el rebut del «Gernika» de Picasso va ser cremat al pati de casa, aquí, a Vilobí

”

món rural d'aquí, que mostrava les feines del camp, amb imatges intercalades de les celebracions locals: la festa de Santa Margarida, la festa major... Aquesta pel·lícula em devia costar unes 600 pessetes.

– *Teníeu referència que algú havia estat fent una labor com la vostra en algun altre indret, o tot ho anàveu tirant endavant en una iniciativa aïllada?*

– No. Tot va venir rodat. Quan acabava la pel·lícula, la projectàvem al casal del costat de l'església i jo comprovava que cridava molt l'atenció, que la gent la comentava molt, perquè tothom hi sortia. Però, és clar, ha estat amb el pas dels anys que han cobrat més valor, aquestes pel·lícules. El que primer era gairebé una filmació familiar ha anat agafant un interès de document històric.

De la filmografia de Joaquim Puigvert, en destaquen *Un rajoler* –guardonada amb un primer premi en l'apartat de documentals del Festival Internacional de Cinema de Sant Sebastià i amb una medalla de plata en el Concurs Estatal de Cinema Amateur– (1956), *Esclops d'artesanía* (1954), *Cop d'ull a Girona* (1954), *En Ciset cisteller* (1982), *Metamorfoosi* (1960), i d'altres sobre la fauna i la flora de les zones pantanoses –*Històries naturals* (1978)–, sobre la iconografia dels claustrers de la catedral de Girona –*D'Eva a Maria* (1961)–, de col·laboració amb l'artista Domènec Fita –*Llausor* (1968)–, sobre el qual va rodar també dos treballs que evocaven els seus vessants d'escultor –*Fita escultor* (1980), sobre un guió de Joaquim Jubert amb text de Narcís-Jordi Aragó– i ceramista...

Tenia por d'avorrir-se quan es jubilà, però ara és professor de fotografia en diferents cursos i troba a faltar temps per ordenar tot el que ha fotografiat i filmat al llarg de la seva vida, perquè encara té més feina que abans. Li agrada ensenyar: «Em diverteix fer veure als que vénen que no cal un tema molt espectacular per a una gran foto. Una senzilla patata pot ser un bon objecte per a l'interessant exercici de fotografiar-la deu vegades sense que la foto sigui la mateixa. S'aprèn a veure'n la textura, el relleu, la llum, la tonalitat, les línies...».

– Quins oficis heu filmat?

– El 1954, vaig filmar el d'escolpeter, amb l'Andreu Casadevall de protagonista. El 1956, el de rajoler, amb l'Anton Bayé de protagonista. Amb un mínim d'introducció i de cloenda parlades, es podia seguir ben bé tot el procés d'aquest ofici. Utilitzava una cambra molt senzilla de nou i mig, un format que ara ja no existeix. Llavors no hi havia ni angulars ni res de tot això. Havia d'espavilar-me amb un objectiu fix i fer el que convingués, sempre a pols.

– Us ajudava algú a filmar?

– Pràcticament m'ho feia tot jo sol. A més, dominava molt bé la cambra.

Amb la cambra als dits, era com si tingués la vista i les mans més llargues... Amb aquesta cambra, el 1954 també vaig filmar-ne una a Girona que he de tornar a muntar, perquè era molt llarga. Vista ara, no sembla de 40 anys enrere, sinó de fa 100 anys. Encara es veu la gent com va al mercat amb carros i tartanes, dirigits per aquell únic guàrdia urbà que hi havia a Girona, al final del Pont de Pedra...

– Tot això ho va filmar amb una màquina de nou i mig...

– Sí. Però amb vista de l'èxit de la pel·lícula del rajoler, el meu pare també es va aficionar al cinema i me'n va comprar una de 16 mil·límetres. En

vaig filmar algunes amb aquest aparell, però les dues més interessants es van perdre amb les inundacions del 1962. No en va quedar res. Els efectes dels aiguats em van fer perdre les ganes de tornar a agafar mai més una cambra, tot i alguns anys més tard m'hi vaig posar una altra vegada.

– Quines eren, aquestes dues pel·lícules?

– L'una era *El Pelegrí de Tossa*. Vaig filmar, a peu, tot el recorregut del Pelegrí, des de Tossa fins a Santa Coloma, i el mateix a la inversa l'endemà. L'altra, que també era bastant completa, era sobre el món del suro. Sempre havia sentit del meu pare que els tapers era una gent que treballava però que vivia la gran vida. Deia que amb el que produïen treballaven només tres dies a la setmana i podien dedicar els altres a fer arrossades i beure xampany, perquè es veu que el xampany corria com l'aigua, gràcies als taps que venien als fabricants francesos de xampany.

– Tot això ho va reflectir a la pel·lícula?

– Més o menys. La pel·lícula era una mena de tríptic. Primer es veia com pelaven els suros als boscos de Santa Pellaia, entre Cassà i la Bisbal. Després es podia seguir com feien els taps a mà: les planxes, les llesques, els carrats... Al 1957, quan vaig fer la pel·lícula, ja no vaig poder trobar ningú a Cassà que arribés a fer-ho absolutament tot de manera artesanal fins al final, fins al tap. Però a Vidreres sí vaig trobar un home de més de 80 anys que encara feia tot el procés a mà. Finalment, la tercera part de la pel·lícula recollia el vessant industrial, d'aglomerats, etc.

– Quin art us ha convençut més, la fotografia o el cinema?

– Tot és interessant. Amb una dedicació constant, de cinema en vaig fer entre el 1953 i el 1960, un període durant el qual vaig tirar poques fotografies. Després he filmat alguna cosa amb les cambres d'ara –que et donen totes les facilitats del món, fins al punt que ni has de saber fotografia–, però de caire familiar, sense cap més valor.

– A part de les pel·lícules d'interès antropològic o històric i de les familiars, també n'heu filmat de caràcter experimental...

– Les últimes que vaig fer de 16 mil·límetres, entre els anys 1958 i 1960, van ser de tipus experimental i abstracte. La majoria de les meves pel·lícules

les he rodat al voltant de casa, sense apartar-me'n ni un quilòmetre, perquè estava lligat, darrere el taulell de la farmàcia. Si havia de sortir mitja horeta per filmar, la meua dona mantenien oberta la farmàcia. Però quan vam començar a tenir fills, la dona ja tenia feina a casa i jo no podia anar amb la càmera amunt i avall, encara que fos a prop. Va ser llavors quan vaig començar una sèrie de films experimentals que feia durant les nits d'hivern a sobre d'una taula, sense haver de sortir de casa, ratllant pel·lícules i pintant-les a mà. Com que no podia sortir de casa, havia de buscar alguna cosa per passar-hi el temps i treure partit de la meua situació. D'altra banda, no em costaven gairebé ni cine,

“

Els meus films experimentals
són fets amb els caps velats
de les pel·lícules,
ratllats i pintats a mà

”

perquè aprofitava els caps velats negres de les pel·lícules per gravar-hi amb un ganivet i després pintar-hi a sobre. Ara estan a la Filmoteca de Barcelona i a la de Madrid. Fa uns quatre anys, va venir a casa un noi que estava preparant un llibre sobre el cinema d'animació a Espanya. Tenia referència d'aquestes meves pel·lícules i me les va demanar per copiar-les en vídeo per a la Filmoteca del Ministeri de Cultura, a Madrid.

– *Es van poder veure abans a Madrid que a Barcelona?*

– Suposo que, en saber que les havien demanat a Madrid, devien pensar que convenia tenir-ne una còpia a la Filmoteca de la Generalitat. Les han passat a 35 mil·límetres, les han sonoritzat de nou i han millorat molt. Les van projectar i vaig quedar parat. No semblava pas que les hagués fetes jo... Són tres pel·lícules, d'un parell de minuts cadascuna, que arran de les inundacions van anar a sota aigua, però almenys no es van perdre. A més, com que eren de ratlles, no hi feia lleig que hi hagués quatre ratlles més o una taca de fang...

– *Ara filmeu poc...*

– Sí, perquè ja no pots treballar en Súper 8, perquè has d'enviar la pel·lícula a revelar a Alemanya. Ara mateix en tinc una d'acabada sobre un pastor que a l'hivern ve aquí amb el ramat i a l'estiu va a dalt del Matagalls. El vaig seguir durant tot el recorregut. Només em falta acabar-ne els rètols, però em fa mandra enllestir-la, pel sol fet de pensar que he d'enviar la pel·lícula a revelar a fora.

– *Això vol dir que esteu condemnat a treballar en el format de vídeo?*

– El vídeo no m'agrada. Me'n vaig comprar un pensant que passaria totes les pel·lícules a vídeo i que les podria mirar. Però no queden bé. Perden molt, si no ho fas fer per un professional que s'hi dediqui. Els *amateurs* que vulguin filmar alguna cosa hauran de fer-ho en vídeo. A mi, però, no em tempta. Sembla que operis amb un sistema que no existeix. El muntatge mateix demana tenir tota una taula i no-se-què d'electrònica, però a mi m'agradava més palpar la pel·lícula.

Xevi Planas